

Kroniek Sint Agatha

Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven | Klooster Sint Agatha

Ten Geleide

In deze Kroniek vindt u informatie over de nieuwe tentoonstelling in het Erfgoedcentrum, over archiefmateriaal met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog en over missionering in China. Daarnaast zoals gebruikelijk een 'kroniek' van de afgelopen maanden.

ORA ET LABOR

Sinds kort is in het Erfgoedcentrum een nieuwe tentoonstelling te bezichtigen, getiteld *Ora et labora; het dagelijks leven in een klooster*. 'Ora et labora' - Bid en werk - is de bekendste en kortste samenvatting van het onderwerp dat in het Erfgoedcentrum centraal staat: kloosterleven. In alle kloostergemeenschappen zijn de kernactiviteiten enerzijds gebed en bezinning en anderzijds werkzaamheden ten dienste van de gemeenschap en de samenleving, al worden deze op verschillende manieren benoemd en toegelicht. De tentoonstellingstitel is daarmee representatief voor bijna alles wat in het Erfgoedcentrum bewaard wordt. De nieuwe aanpak sluit aan bij de museale trend om een 'schatkamer' of 'open depot' in te richten, waarin het publiek kennis kan maken met een diversiteit aan bewaarde collectie-items. De brede titel van de nieuwe tentoonstelling maakt het mogelijk om uit de collectie die items te kiezen die we graag onder de aandacht brengen. Het is bovendien eenvoudig om delen van de expositie te wijzigen zonder dat het geheel op de schop hoeft.

Aan de hand van voorwerpen, beeldmateriaal, unieke archiefstukken en publicaties geeft de tentoonstelling een goede indruk van het dagelijks leven in een kloostergemeenschap. Ook het kloostergebouw zelf is daarvoor informatief en dient als kapstok: in de spreekkamer wordt verteld over de relatie van

Tekening kloostercel Redemptoristinnen, ca. 1940

kloosters tot 'de wereld', in de kloosterkerk over gebed en bezinning, in de 'refter' over het leven in een werk- en woongemeenschap. In de pandgangen staan de voetstappen van eeuwen. Ze verbinden niet alleen ruimtes maar ook tijden, met naamlijsten, portretten van stichters, stichtersessen en patroonheiligen, en herinneringen aan historische gebeurtenissen.

De openingstijden van de tentoonstelling en de mogelijkheden voor rondleidingen zijn te vinden via www.erfgoedkloosterleven.nl, de website van het Erfgoedcentrum. > M. Arendsen

MISSIE IN CHINA

Regelmatig verschijnen er nieuwe boeken over de geschiedenis van het kloosterleven en Nederlandse kloosterlingen. Zo verscheen onlangs *Op missie in het Rijk van Meester Kong. De roeping van Frans Schraven (1873-1937)*. In deze biografie beschrijft Jan Jacobs, emeritus-hoogleraar kerk- en theologiegeschiedenis, hoe de Nederlandse Lazarist Frans Schraven 17 jaar lang leiding gaf aan de Rooms-Katholieke Kerk in een Chinees missiegebied, totdat hij op 9 oktober 1937 werd gedood. Drie maanden na het uitbreken van de Tweede Chinees-Japanse Oorlog (1937-1945) werd de Noord-Chinese stad Chentingfu ingenomen door het Japanse leger. Bisschop Schraven werd opgepakt en vermoord, hoogstwaarschijnlijk vanwege

Lazaristen, dorpschool vicariaat Yungpingfu, ca. 1915

zijn weigering om vrouwen die naar zijn missieterrein waren gevlucht uit te leveren. Oorlog, geweld en politieke spanningen maakten dat missionarissen in China het in de eerste helft van de 20e eeuw niet gemakkelijk hadden. Frans Schraven zou één van de vele martelaren worden.

Na de (tijdelijke) opheffing van de orde van de Jezuïeten in 1773, vertrouwde de kerkelijke overheid in Rome het missiewerk in Mongolië en Peking en omgeving toe aan de Franse en Portugese Lazaristen. Halverwege de 19e eeuw sloten Frankrijk en China een verdrag, waarbij aan de Fransen onder andere de vrijheid om te missioneren werd toegestaan. Buitenlandse missionarissen en zendelingen mochten het land (weer) in en het was toegestaan om het christelijk geloof te belijden. De missie werkte in de voetsporen van de imperialistische uitbreidingsdrift vanuit Europa en het is de vraag in hoeverre nieuwe bekeerdingen berustten op innerlijke overtuiging dan wel ook te maken hadden met andere belangen (rijst-christenen). In 1890 telde China 500.000 katholieken, ruim 600 missionarissen en ruim 300 Chinese priesters. Tijdens de Bokseropstand in 1900 – waarbij Chinese nationalistten in opstand kwamen tegen het westers imperialisme – werden veel christenen gewelddadig vermoord, waaronder de Nederlandse bisschop Ferdinand Hamer, lid van de Missionarissen van Scheut. Het conflict droeg eraan bij dat missionarissen zich meer gingen verdiepen in de Chinese bevolking en cultuur. In 1911 werd China een republiek, waarin verschillende groepen

met elkaar vochten om de macht. De interne conflicten werden na 1925 steeds heviger; met name op het platteland hadden bewoners regelmatig last van roof en plundering. In de jaren 1930 raakte ook Japan bij de territoriumstrijd betrokken. Intussen was het aantal Chinese katholieken gegroeid evenals het aantal Chinese priesters. Om de al langer bestaande rivaliteit tussen Europese en Chinese priesters, maar ook tussen Europese priesters onderling, te beslechten en meer samenhang te bewerkstelligen in de missiestrategie, vond in 1924 in China een eerste nationaal concilie plaats. Frans Schraven was een van de deelnemers aan deze kerkvergadering, die mede leidde tot de benoeming en wijding van de eerste zes Chinese bisschoppen in 1926.

In verschillende collecties van kloostergemeenschappen die participeren in het Erfgoedcentrum is informatie te vinden over de missie in China. Naast de Lazaristen en de Scheutisten werkten bijvoorbeeld ook de Dochters der Liefde, de Dochters van Maria en Joseph, de Kleine Zusters van de H. Joseph en de Missionarissen SVD in China. Hun archieven bevatten enerzijds (snippers) informatie over bovengenoemde gewelddadige tijden, in bijvoorbeeld brieven die missionarissen schreven naar familie en medekloosterlingen in Nederland, of in (oorlogs)dagboeken en -kronieken. Anderzijds laten de collecties zien dat in China ook 'gewone' missieactiviteiten werden ontwikkeld; denk aan de bouw van kerken, scholen, weeshuizen en ziekenhuizen. In bijvoorbeeld het vicariaat Yungpingfu, gelegen in het noordoosten van China, zetten de Lazaristen vanaf 1899 in de wintermaanden – buiten het oogstseizoen – scholen op voor doopleerlingen.

Dochters der Liefde, werkplaats armenhuis te Tangshan, ca. 1915

Kleine Zusters van de H. Joseph, blindenzorg, ca. 1935

Een eerste kennismaking met de missie in China kan de indruk wekken van een voornamelijk gevaarlijk en gewelddadig verleden. Wie echter dieper in erfgoedcollecties duikt, zoals Jan Jacobs in de recente biografie van Frans Schraven, komt een veelzijdige geschiedenis op het spoor van zowel het leven van missionarissen in China als de Chinese cultuur en bevolking. > S. Scherpenisse

KRONIEK 2E WERELDOORLOG MOOK

In 2025 herdenkt en viert Nederland 80 jaar bevrijding. In kloosterarchieven is veel informatie te vinden over gebeurtenissen die zich tijdens de Tweede Wereldoorlog in en rondom kloosters afspeelden. Diverse huizen werden getroffen door bombardementen, lagen in de frontlinie of werden gevorderd door zowel Duitse als geallieerde troepen, met grote evacuaties tot gevolg.

Al bij het uitbreken van de oorlog in mei 1940 kreeg een aantal kloosters te maken met het oorlogsgeweld. In Mook, gelegen in het noordelijkste puntje van Limburg aan de Maas, bevonden zusters Franciscanessen van Heythuysen en leerlingen van de kweekschool Maria Immaculata zich te midden van de vuurlinies. De oprukkende Duitse troepen stuitten daar op de Maaslinie van het Nederlandse leger, bestaande uit een lijn kazematten aan de Brabantse zijde van de rivier. Zo'n 100 zusters en meisjes waren getuige van de hevige gevechten die op 10 mei 1940 plaatsvonden tussen Mook en het Brabantse Katwijk, en moesten vluchten. Het is heel bijzonder dat de zusters foto's namen van die evacuatie. In de *Kroniek* van het klooster worden de angstige momenten hartstochtelijk beschreven.

Toen om half 4 in de ochtend talrijke Duitse vliegtuigen over het klooster westwaarts vlogen, beseften de zusters: *Ook ons land was in de oorlog gewikkeld! In allerijl kledde zusters en kinderen zich aan. Aan de kinderen was gezegd, dat ze met de eerste gelegenheid naar huis zouden gaan, omdat de toestand hoogst ernstig was.*

Het woord 'oorlog' was vermeden om een paniekstemming op de slaapzaal te voorkomen. Ondanks alles werd de H. Mis gehouden, maar in de kapel schrokken de zusters en kinderen van een enorme knal. Een slag die alle voorgaande in hevigheid overtrof, deed de muren trillen (...) Deze slag was veroorzaakt door het springen van de spoorbrug en daarmee was voor een groot deel der kinderen tegelijk de mogelijkheid afgesneden om nog naar huis te komen (...) We waren volkomen geïsoleerd.

Na het springen van de brug werd duidelijk dat de zusters en kinderen het huis zo snel mogelijk moesten verlaten. Ze vetrokken in de vroege ochtend naar Jachtslot Mookerheide, een tocht dwars door bossen en heidegebied. *Moeder zou met enige zusters achterblijven om het huis niet prijs te geven (...) Na een hele tijd in angstige spanning gewacht te hebben, werd er heftig op de buitendeur aan de Maaskant geklopt. Een van de knechten probeerde nog de deur dicht te houden, maar een dreigend bevel maakte wel duidelijk, dat het beter was niet te pogen het onafwendbare te keren. Een Duitse militair, de revolver in de hand, trad binnen. Diverse ruimtes in het klooster werden door het Duitse leger gevorderd en spoedig bevonden de achtergebleven zusters zich te midden van de strijd. Om ca. 9 uur was het gevecht in volle gang. Ruim drie uur werd er hevig doorgevochten: het waren zware uren voor degenen die aan het gevecht deelnamen en uren vol angst voor de zusters, die het huis voelden dreunen en schudden en mitrailleurvuur zonder onderbreking hoorden knetteren.*

Een aantal kilometer verderop in de Mookse bossen beleefden de evacués onzekere uren. In de middag werden enkele geëvacueerde zusters teruggehaald naar het klooster. Er waren in ons huis namelijk verschillende gewonden ondergebracht, waarna de doktoren de hulp van de zusters hadden ingeroepen (...) Het was een

Zusters en leerlingen gevlucht naar de bossen

vreselijk gezicht in onze hal, die in een waar lazaret veranderd was. Sommigen leden verschrikkelijk, hevig bloedend uit vreselijke wonden. Alles werd gedaan om hun laatste ogenblikken te verlichten en daar telkens toonden de sterfenden hun dankbaarheid. Enkele gestamelde woorden verrieden dat de laatste gedachten naar hun huis, hun Moeder heengingen.

Terwijl het klooster wonder boven wonder voor grote vernielingen werd gespaard, was het in Katwijk treuriger gesteld. De huizen brandden uit, voor zover zij niet platgeschoten waren en weldra was er van het vriendelijke plaatsje van ons huis uit niet veel meer te zien dan een paar muren (...) En terwijl het in Katwijk brandde en smeulde en bij ons in huis de slachtoffers werden binnenge-dragen, trokken de Duitse soldaten in lichte gummi-bootjes over de Maas, maar niet zonder van Katwijk uit fel bestookt te worden door de daar achtergebleven manschappen. Wie zal de slachtoffers tellen, die niet meer begraven zijn? Bij de strijd die zich rond Katwijk afspeelde, sneuvelden die dag ongeveer 40 soldaten aan beide zijden.

In de middag luwde de strijd, maar de zusters en de kinderen konden nog niet uit de bossen terugkeren; in het klooster waren ca. 1300 soldaten gelegerd. De geëvacueerde zusters en kinderen hadden na lang zoeken een onderkomen gevonden in twee leegstaande huisjes in het bos. Daar werd provisorisch de nacht doorgebracht. De dag erna bleven de evacués in de huisjes, terwijl er steeds meer Duitse troepen langstrokken naar het westen. Op 12 mei kregen de zusters en kinderen een onderkomen bij de Passionisten in Mook-Molenhoek. In de dagen daarna werden steeds meer kinderen door hun ouders opgehaald en op 18 mei vertrokken de laatsten.

Ook het aantal Duitse militairen in het klooster nam af en de gevorderde ruimtes werden gaandeweg weer door de zusters in gebruik genomen. Opmerkelijk zijn de foto's van spottekeningen die door Duitse troepen in een studielokaal op het schoolbord werden achtergelaten. Eén daarvan, voorzien van de tekst 'Raus Holland', toont hoe een Duitse soldaat de Britse Chamberlain Nederland uitschopt.

Niet veel later keerden de leerlingen terug naar het klooster en werden hun lessen hervat. Nieuw oorlogsleed bleef hen echter niet bespaard. In augustus 1944 werd de kweekschool wederom geconfisqueerd door

de Duitsers en evacueerden de zusters en leerlingen voor een tweede maal naar het Passionistenklooster. Ditmaal zou hun vertrek permanent zijn. Bij de gevechten in september en oktober 1944 rond de bevrijding werd het klooster verwoest. Na de oorlog zetten de zusters hun kweekschool voort in Heerlen. Tegenwoordig herinneren enkel

de gehavende kazematten in Katwijk en het nabijgelegen oorlogsmonument nog aan de hevige strijd van 10 mei 1940. > G. van Gorp

KRONIEK VAN EEN HALF JAAR

- ▶ Op 9 januari kwamen aanvullingen binnen op het archief van de Missionarissen SVD. In de afgelopen maanden kwamen eveneens aanvullingen binnen van de Broeders van Maastricht, de Franciscanessen van Etten, de Zusters van Liefde in Schijndel, de Dominicanessen van Voorschoten, de Kleine Zusters van de H. Joseph, de Zusters van de HH. Harten, de Kanunnikessen van het H. Graf, de Sociëteit van JMJ, de Fraters van Tilburg en de Franciscanessen van Mariadal.
- ▶ Op 10 januari bezochten Broeders van Maastricht uit Indonesië het Erfgoedcentrum. In de eerste zes maanden van 2025 ontvingen we eveneens een afvaardiging van de Indiase, Indonesische en Nederlandse zusters van de Sociëteit van JMJ, de Zusters van Liefde in Schijndel, de Kleine Zusters van de H. Joseph, de Ursulinen van de Romeinse Unie, de Dochters van Maria en Joseph en de Franciscanessen van Dongen.

Bezoek Indiase congregatie van JMJ

Cursus fruitbomen snoeien

- ▶ Op 13 januari werd een nieuwe Energiescan van het klooster opgeleverd.
- ▶ Op 14 januari was er overleg van de tuingroep en op 29 januari hadden de tuin vrijwilligers een cursusdag fruitbomen snoeien.
- ▶ Op 6 februari brachten de Franciscanessen van Veghel historische voorwerpen naar het Erfgoedcentrum.
- ▶ Op 6 februari was er een bouwvergadering over de restauratie van de kloostermuur.
- ▶ Op 9 maart was het Erfgoedcentrum met informatie aanwezig bij het jaarlijkse evenement Maasheggenvlechten.
- ▶ Op 12 maart bezochten 20 studenten van de Radboud Universiteit het Erfgoedcentrum in het kader van een themacollege over jeugdwerk in de voormalige Nederlandse koloniën.
- ▶ Op 18 maart was Carli van den Berg aanwezig bij de jaarlijkse bijeenkomst van Visit Land van Cuijk rond de opening van het bezoekersseizoen.
- ▶ Op 27 maart was er overleg van de vrijwilligers van het Poortgebouw. Op 1 april startten zij met het zomerseizoen, waarin het Poortgebouw op vier middagen in de week open is.
- ▶ Op 8 april bezochten 12 studenten van de Radboud Universiteit, onder leiding van Johan Oosterman, de studiezaal voor een cursus over erfgoedbeheer.
- ▶ Op 10 april spraken bestuursleden van de stichtingen met magister-generaal Tarpin van de Kruissheren over zijn visie op de toekomst van Klooster Sint Agatha.
- ▶ Op 16 april arriveerde het archief van de Federatie van Ongeschoeide Karmelietessen in Nederland.
- ▶ Vanaf 21 april was de tentoonstelling *Ora et labora* geopend op woensdag-, donderdag-, vrijdag- en zondagmiddag.
- ▶ Op 22 april kwamen de rondleiders en receptiemedewerkers bij elkaar en op vrijdag 25 april startten de wekelijkse inlooprondleidingen.
- ▶ Op zondag 27 april was de eerste koorvesper van 2025. Deze worden gehouden op iedere laatste zondag van de maanden april t/m oktober om 16.00 uur.

Werkbezoek Regionaal Archief Tilburg

- ▶ In de week van 28 april werd begonnen met het vervangen van de CV-installatie in het klooster.
- ▶ Op 3 mei gaf Susan Scherpenisse in Panningen een inleiding bij de presentatie van het boek *Op missie in het Rijk van Meester Kong. De roeping van Frans Schraven (1873-1937)*, geschreven door Jan Jacobs.
- ▶ Op zondag 18 mei waren er twee (jaarlijkse) regionale fietstochten: het Plattelandsrondje en de Pontjesdagen.
- ▶ Op maandag 19 mei filmde Omroep Land van Cuijk in het klooster.
- ▶ Op 20 mei nam het bestuur van Stichting Erfgoedcentrum in Tilburg afscheid van bestuurslid Ad Leys.
- ▶ Op 22 mei bezochten de beide pasgeboren zonen van collega's Guus van Gulp en Marleen Reichgelt samen met hun ouders het Erfgoedcentrum.
- ▶ Op 23 mei bezochten de archivariissen en archiefvrijwilligers van het Erfgoedcentrum het Regionaal Archief Tilburg om kennis te maken met de werkwijze in een collega-instelling.
- ▶ Op 10 juni was het jaarlijkse uitstapje van de medewerkers, dit keer naar Roermond.
- ▶ Op 12 juni was er periodiek overleg met de staf van het KDC. Op dezelfde dag bezocht een documentalist van de Oostenrijkse conferentie van religieuze instituten het Erfgoedcentrum.
- ▶ Op 14 juni ronde restaurator Günter Reimann zijn conserveringswerkzaamheden voor de handschriften van de Frenswegencollectie af.
- ▶ Op 16 juni waren Guus van Gulp en Susan Scherpenisse aanwezig bij de Archiefdag van de KVAN in Apeldoorn.
- ▶ Op 22 juni was er een concert van vocaal ensemble Sonabile (Nijmegen) in de kloosterkerk.
- ▶ Op 23 juni werd het archief van het voormalige Clarissenklooster in Ammerzoden en Silvolde naar Sint Agatha overgebracht.
- ▶ Op 24 juni werd het archief van de Zusters van O.L. Vrouw in Tegelen overgebracht naar Sint Agatha, evenals een boekencollectie van de Missiezusters Dienaressen van de H. Geest in Steyl.
- ▶ Op 25 juni was er bezoek van de medewerkers van de KB die de middeleeuwse handschriften in Nederland digitaliseren. Het Erfgoedcentrum beheert ca. 70 van deze handschriften plus een dertigtal fragmenten.
- ▶ In de eerste helft van het jaar kwamen 300 verzoeken om informatie binnen en waren er 200 bezoeken in de studiezaal. Vanaf 21 april bezochten 900 mensen zelfstandig de tentoonstelling en werden 400 mensen rondgeleid.

Colofon

Deze kroniek wordt uitgegeven door de stichtingen
Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven en Sint Aegten
ISSN: 2210-5719

Redactie: M. Arendsen, G. van Gulp,
G. Heusschen, S. Scherpenisse

Adres: Kroniek Sint Agatha
Kloosterlaan 24, 5435 XD St. Agatha
Tel. 0485 - 31 10 07
E-mail: info@erfgoedkloosterleven.nl
Website: erfgoedkloosterleven.nl | kloostersintagatha.nl

Rekeningnummer: 0451 7552 35 t.n.v. Stichting
Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, Sint Agatha

Vormgeving: Vormweijjs, Nijmegen

Medewerkers voor het Huis met de Stenen Trappen in Roermond